

Hakemli Yazılar**Refereed Articles****Cumhuriyetin Başlangıcında Kaleme Alınan İstanbul Darülfünunu Kütüphanesi'ne Ait Bir Dahili Nizâmnâme Lâyihası****An Internal Regulatory Draft Law Written in the Beginning of Turkish Republic for the Library of İstanbul Darülfunun**

Murat Candemir*

Öz:

Makalenin konusunu teşkil eden İstanbul Darülfünunu Kütüphanesine ait dahili nizâmnâme lâyihası (tasarısı), Cumhuriyetin başlangıcında (1924) yılında Hukuk Fakültesi Kütüphane Memuru tarafından kaleme alınmıştır. Bu bakımdan tasarı, hazırlanış tarihinin yanı sıra, hazırlayanın bir kütüphane memuru olması yönüyle de önem taşımaktadır. Ayrıca İstanbul Darülfünunu Kütüphanesi çerçevesinde tanın, yönetim, yerleştirme sistemi, bütçe, eser sağlama, çalışma saatleri, kütüphaneden yararlanılma, kitap ödünç verme gibi işlemleri içeren geniş kapsamlı bir belge durumundadır.

Anahtar Kelimeler: *İstanbul Darülfünunu, Darülfünun, Kütüphane, Hukuk Fakültesi, lâyiha, İdare Meclisi, yerleştirme sistemi, Katalog, Envanter.*

Abstract:

The subject of this article is the draft law of the internal regulation for the

* Arş. Gör. Dr., İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü;
E-posta: muradcandemir@hotmail.com.

Library of Istanbul Darülfünun which has been prepared in 1924 by the librarian of the Law Faculty. The draft law is important since it's preparation period and it's creator who was a librarian. Furthermore, this draft is the one of the most comprehensive documents on the Library of Istanbul Darülfünun containing the functions of description, management, shelving, budget, acquisition, working hours, public services, circulation within the Library of Istanbul Darülfünun.

Keywords:

The İstanbul Darülfünûnu, Darülfünûn, Library, the Faculty of Law, draft law, the Council of Management, arrangement on the shelves, catalogue, inventory.

İstanbul Darülfünunu Kütüphanesi'ne ait dahili nizâmnâme lâiyhası", dönemin kütüphanecilik anlayışını yansıtan bir belge olması açısından önemlidir. Hukuk Fakültesi Kütüphane Memuru tarafından hazırlanmış olması, onu biraz daha dikkate değer kılmaktadır. İstanbul Darülfünunu Kütüphanesi'nin tanımlanması, kütüphane yönetimi, demirbaş defteri ve katalog hazırlanması gibi teknik hizmetler yanında yararlandırma ve bütçe gibi birçok kütüphane işlemini içermektedir. Bundan başka İstanbul Darülfünunu Kütüphanesi hakkında en kapsamlı değerlendirmeyi içeren belge durumundadır. Lâyihanın, hayata geçirilmemiş olsa da, İmparatorluktan Cumhuriyet'e geçiş sürecinde kaleme alınmış olması, onun tarihsel süreçteki yerini önemli kılmaktadır. Zirâ, elimizdeki lâyiha, Osmanlı Devleti'nin savaşlarla birlikte çöküşünü ve yeni ve genç Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunu gören bir kütüphanecinin hazırladığı lâiyhadır. Biz lâyihanın içeriği ile ilgili değerlendirmelere geçmeden önce, Darülfünun'da kütüphane ile ilgili düzenlemelere kısa bir göz atmanın, bu tarihsel sürecin anlaşılmasına katkı sağlayacağı düşüncesindeyiz.

Darülfünun Tarihi Boyunca Kütüphanelerle İlgili Düzenlemelere Kısa Bir Bakış

Bir Darülfünun kurma düşüncesi, Meclis-i Maarif-i Muvakkat'ın 1845 yılında başlayan çalışmaları arasında yer almakla birlikte, 1846'da daimî bir meclis

** Bu dahili nizâmnâme lâiyhası, halen İstanbul Üniversitesi tarihi cümle kapısı üzerinde depo olarak kullanılan mekanda bulunmaktadır. Oldukça olumsuz fiziki şartlara sahip olan bu mekan, henüz bir arşiv olarak düzenlenmemiştir. Belgeler, karışık ve düzensiz bir yığın halinde durmaktadır. Bu yüzden ne yazık ki, herhangi bir arşiv ve buna bağlı olarak tasnif numarası verme imkanına sahip değiliz. Bundan başka, üst yazı mahiyetindeki belgede imza bulunmaktaysa da, lâiyhayı hazırlayanın adı hakkında tam bir fikir sahibi olmamıza imkan vermemektedir. Dahili nizâmnâme lâiyhası metni için bk. EK.

olarak bu geçici meclisin yerine geçen Meclis-i Maarif-i Umumî, Darülfünun'un kurulmasıyla da görevlendirilmiştir. Meclisin, Darülfünun'da okutulacak kitapların telif ve tercümesinin yanı sıra, satın alınacak kitap, harita ve matematik aletleri için Hazine'den tahsisat istemesi, kütüphane kurma faaliyetinin başlangıcı noktasını göstermektedir (Çavdar, 1995: 37).

Darülfünun'un kuruluş kararından sonra, kütüphanenin de dahil olduğu geniş bir binanın inşasına başlanmıştır. Ancak, Darülfünun'un resmî açılışı beklenmeden ve inşaatı tamamlanmadan 13 Ocak 1863'de halka açık konferanslar tarzında derslere başlanmıştır. Ayrıca 4000 ciltlik bir kitaplık ile fizik ve kimya laboratuvarı kurulmuştur. Kitapların korunması ve başvurulara hizmet vermek üzere bir de kütüphane memuru atanmıştır. Tamamlanan Darülfünun binası Maliye Nezareti'ne verilince, dersler 1865 senesinde Atik Ali Paşa Camii karşısındaki Nuri Paşa Konağı'nda devam etmiştir. Ancak aynı yıl sonlarında çıkan yangında konağın ve onunla birlikte Avrupa'dan getirilen ders araçları ile kütüphanenin yanması eğitimin zorunlu bir tatile girmesine sebep olmuştur (Arslan, 1995: 26-28. Çavdar, 1995: 37).

1869 yılında yayımlanan Maarif-i Umumiye Nizâmnâmesi'nin 79-128. maddeleri Darülfünun'a ayrılmış ve İstanbul'da Darülfünun-ı Osmanî adıyla bir yüksek öğretim kurumunun açılması kararlaştırılmıştır. Söz konusu nizâmnâmenin 119. maddesi ile Darülfünun'da bir kütüphane kurulması öngörülmüş, 121. maddede bu kütüphanenin müdürünün, atanma şekli ve aylık maaşı, 122. maddede ise, kütüphanenin kitap sağlama yolları tespit edilmiştir. Ayrıca, kütüphanenin Darülfünun muallimleri ve öğrencileri için her gün, dışarıdan müracaat edenler için de belirli zamanlarda açık olacağı nizâmnâmenin 123. maddesinde hükme bağlanmıştır (Çavdar, 1995: 38; nizamname için Düstür, 1289, Cüz'-i sâni: 184-219; Düstür, 1289, I. Tertib, c. 1: 198-204; Soysal, I, 1998: 80).

Darülfünun'un 1874 yılından sonra, Galatasaray Mekteb-i Sultani'si bünyesinde faaliyet gösterdiği bilinmekteyse de bu dönemde Darülfünun için yeni bir kütüphane tesisine dair henüz bir bilgi bulunamamıştır (Çavdar, 1995:37.)

Darülfünun'un devamlılık arz edecek bir şekilde kurulması, "*Darülfünun-ı Şâhâne*" adı altında ve II. Abdülhamid'in tahta geçişinin 25. yıldönümünde 1 Eylül 1900'de resmen açılması ile gerçekleşmiştir. Nizâmnâmenin 25. maddesine göre, Darülfünun-ı Şâhâne'de kütüphane ve laboratuvar kurulması kararlaştırılmıştır (Arslan, 1998: 412; Arslan, 1995: 50; nizamname için Düstür, 1326: 1-9).

Cağaloğlu'nda Mekteb-i Mülkiye ile aynı binada öğretime geçen Darülfünun'un, bu okul ile birlikte yönetildiği ve Mülkiye'nin kütüphanesinin de ortak kullanıldığı anlaşılmaktadır. Daha sonraki yıllarda, Darülfünun'da bir kütüphane kurulması için bazı girişimler olmuştur. II. Meşrutiyet döneminde

Darülfünun ve buna bağlı olarak kütüphanesi ile ilgili önemli gelişmeler meydana gelmiştir. Önce, Veznecilerdeki Zeynep Hanım Konağı'nda hizmet veren Darülhayr, 21 Ağustos 1909 tarihli kanunla ilga edilmiştir (Düstür, 1329, II. Tertib, c. I: 648-49). Bu tarihe kadar Mülkiye Mektebi ile aynı binada bulunan Darülfünun, Darülhayr'dan boşalan konağa taşınmış ve Darülhayr'a ait tahsisat Darülfünun'a aktarılmıştır. Böylelikle Darülhayr için ayrılan tahsisatın bir kısmının, Darülfünun Kütüphanesi'ne ve bunun yanı sıra ders araç ve gereçlerine harcanmasına karar verilmiştir. Ayrıca bu tarihlerde, kütüphaneye kitap bağışları da yapılmıştır (Arslan, 1995: 55; Çavdar, 1995: 38; Unat, 1964: 54-55). Bu gelişmelerin devamı olarak 3 Mart 1910'da Darülfünun'un 1.009 kitaptan oluşan bir kütüphaneye sahip olduğu görülmektedir (Siler, 1992: 23; Arslan, 1999: 301).

Darülfünun'da 1335-1336/1916-18 ders yılından önce bütün fakültelerin istifade ettiği tek bir kütüphane bulunmakta iken, söz konusu öğretim yılından itibaren Darülfünun'a bağlı Tıp, Hukuk, Edebiyat ve Fen fakülteleri kendilerine ait bir kütüphaneye sahip olmuşlardı (T. C. Maarif Vekaleti, 1339-1340 İhsaiyat Mecmuası : 9).

Darülfünun'a bağlı fakültelerin kendi müstakil kütüphanelerini oluşturması, genel çerçevede araştırmaya yönelik bir düşüncenin ürünüydü ve dolayısıyla öğrencilerin kişisel çalışmalarını desteklemekteydi. Örnek olarak, Edebiyat Fakültesi'nde öğrencilerin kişisel çalışmalarını desteklemek amacıyla dönemin enstitüsü sayılabilecek darülmesai, kütüphaneler ve mesai odaları hazırlanmış ve mevcut kitaplar darülmesai kütüphanelerinde toplanarak tasnif edilmeye başlanmıştı. Bu durum şu ifadelerle anlatılmıştır "*Edebiyât Fakültesi, talebenin şahsî sa'ylerine imkân vermek üzere Dârülmesâ'iler, kütübhâneler ve mesâ'î odaları hâzırlamıştır. Edebiyât Fakültesi'nde mevcûd kitâblar dârülmesâ'î kütübhânelerinde toplanmış, ve tasnîfine başlanmıştır*". Kütüphanelerin "*tasnif ve tertîbi*" nden sonra öğrenciler, istedikleri kitabı alarak mesai odalarında okuyabileceklerdi. Bundan başka, etüd çalışması amacıyla "*tatbikât sa'atlerinde*" müderris ve muallimler ile bir araya gelecekler ve bu şekilde Darülmesai kütüphanesinden faydalanabileceklerdi. Müderrisler, darülmesai-lerinde öğrencilere uygulama yaptıracaklar ve öğrencilerin mevcut araştırma ve başvuru kaynaklarından yararlanmaları için onlara alışkanlık kazandırmaya çalışacaklardı. Bu yolla öğrenciler bilimsel çalışma metodları konusunda beceri kazanarak, inceleme, araştırma ve bilimsel tartışmalara hazırlanmış olacaklardı. Sonuç olarak bütün bu uygulamalar, öğrencilerin kişisel çalışma kabiliyetlerini geliştirecekti (Dârülfünun Edebiyât Fakültesi 1334-1335 Talebe Rehberi, 1335 : 9).

İstanbul Darülfünunu Dahilî Nizâmnâme Lâyihası

Çalışmamızın konusunu oluşturan Darülfünun Kütüphanesi'ne ait nizâmnâme lâyihası, 14 Nisan 1340 (09 Ramazan 1342/ 14 Nisan 1924) tarihinde Hukuk Fakültesi Kütüphane Memuru tarafından kaleme alınmış ve Darülfünun Eminliği'ne sunulmuştur.

Lâyiha, tespit edebildiğimiz kadarıyla, Cumhuriyetle birlikte kütüphanecilik alanında başlayan gelişmelerin ilki olma özelliğini taşımaktadır. Bu dönem hakkında yapılan bir değerlendirmede, 1924-26 yıllarını içeren dönem, kütüphane ve kütüphanecilik için “*bir uyanış devri*” olarak tanımlanmaktadır. Gerçekten de, bu dönemde kütüphanecilik alanını etkileyen ilk değişim 1924 yılında Tevhid-i Tedrisat Kanunu'nun çıkarılması ile başlamıştır. Bu kanunla Türkiye Cumhuriyeti, eğitimde birliği sağladığı gibi, kütüphaneleri de yönetimi altına alarak müessese olma vasıflarını onaylamıştır. Bundan başka, kütüphanelerin organizasyonu ile katalog kurallarını ilk kez ele alan önemli çalışmaların bu dönemde hazırlandığı görülmektedir (Ersoy, 1962: 28; Köklü, 2001: 147).

Örnek olarak, “*Kütüphane bilimi*” kavramı, dönemin Maarif Vekaleti Hars Dairesi Başkanı Dr. Hamit Zübeyir Koşay tarafından 1925 yılında hazırlanarak Maarif Vekaleti'ne sunulan “*Kütüphanelere Dair I*” adlı raporda kullanılmıştır. Yine 1924 yılında Atatürk tarafından eğitim danışmanı olarak davet edilen J. Dewey de hazırladığı raporda, mevcut okul kütüphaneleri için kütüphanecilerin eğitilmesi gereğine değinmiş ve bu eğitimin Amerika Birleşik Devletleri'nde yapılmasını, ayrıca öğretmen okullarında da kurslar verilmesini önermiştir (Köklü, 2001: 147-148).

Bunun ardından, mimarlık eğitimi almış olan H. Fehmi Karatay, 1924 yılında “*İstanbul Darülfünunu Umûm Kütüphanesi*” (İstanbul Üniversitesi Merkez Kütüphanesi) adıyla hizmete açılan Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk üniversite kütüphanesine yönetici olarak getirilmiş ve 1 akademik yıl yüksek lisans eğitimi almak üzere T.C. Devleti Maarif Vekaleti'nce Fransa'ya gönderilmiştir. Karatay'ın göreve tekrar başlama tarihi, kütüphanenin arşiv kayıtlarına göre, 15 Ağustos 1925 olarak belirlenmiştir. Karatay, dönüşünden bir ay sonra (15 Eylül 1925) Türkiye'de ilk kütüphanecilik kursunu açmıştır. Ayrıca İstanbul Darülfünunu Umûm Kütüphanesi'nde ilk olarak Evrensel Onlu Sınıflara Sistemini (UDC) uygulamış, elimizdeki layihayı göz ardı edersek, ilk kez burada üniversite kütüphanesi ve merkez kütüphane düşüncesi, binası, personeli, bütçesi ve okuru ile birlikte kombine bir sistem halinde ortaya çıkmıştır (Köklü, 2001: 148-149). Hukuk Fakültesi Kütüphane Memuru'nun hazırladığı bu lâyiha ise, bütün bu gelişmelerden önce ve Evkaf sistemi dışında bir Osmanlı yüksek öğretim kurumunda görev yapan kütüphanecinin yenilik arayışını yansıtmaktadır.

Böylelikle Cumhuriyetin ilk döneminde, kütüphanecilikle ilgili gelişmeleri ve

lâyihanın buradaki yerini genel manada özetledikten sonra, içerikle ilgili değerlendirmelerimize geçmek istiyoruz.. Elimizdeki İstanbul Darülfünunu'na ait dahili nizâmnâme lâyihasına yakın bir tarihte yayımlanan bir talebe rehberinde, lâyiha ile hazırlanmış mantığı ve üslup olarak benzeşen, fakat sadece Hukuk Fakültesi Kütüphanesi için kaleme alınmış ve iki sayfadan ibaret tanıtıcı bir yazı bulunmaktadır. Buna göre; ilk önce amaç mahiyetinde bir paragraftan sonra "Taksimâtı" başlığı altında Hukuk Fakültesi Kütüphanesi'nin üçe ayrılan kısımları tanıtılmıştır. Ardından "Tanzîm ve Tertîb"den sonra kütüphanenin "Büdcce"si ile kütüphaneye eser teminini içeren "İdhâlât" kısımları ve Çalışma saatlerinin yer aldığı "Vakt-i Muayyen" ile kütüphaneden faydalanma şartlarını ihtiva eden "Mütâla'a" başlığı yer almaktadır. Bu yazının İstanbul Darülfünunu'na ait dahili nizâmnâme layihâsından kısa bir süre önce hazırlanması, aynı kalemden çıkmış olmaları ihtimalini akla getirmektedir (İstanbul Dârülfünunu 1339-1340 Talebe Rehberi, 1339: 61-62).

Nizâmnâmenin hazırlanmasını gerektiren sebepler, üst yazı mahiyetinde olan ve Hukuk Fakültesi memurunca imzalanan belgede ele alınmıştır. Bu belgede yer alan gerekçelere göre, Darülfünun eğitiminde müessese kütüphanesinin göreceği hizmet son derece önemlidir ve bu yüzden de güzel bir şekilde devamının sağlanması gerekmektedir. Darülfünun "müdâvimi" yani halen okula devam eden Darülfünun öğrencilerinin, eğitimi esnasında kütüphaneye bağlı kalması istenmektedir. Bununla birlikte, öğrencinin eğitiminin sona ermesinden sonra bile kütüphaneye ihtiyaç duyması arzu edilmektedir. Öğrenci temel düşüncelerini kütüphanede oluşturduğu gibi, bu düşüncelerini geliştirecek araştırmalarında, kütüphaneden faydalanmak zorunda kalmalıdır. Yine belgede belirtildiği üzere, bu şekildeki bir Darülfünun Kütüphanesi'nin ihtiyaca yetecek derecede organizasyona sahip, mezun ve halen okula devam eden "müdâvim" öğrencilere, kısaca öğrencilik dönemi ve sonrasında Darülfünun ile ilişkisi olanların hepsine hakkıyla faydalı bir halde bulundurulması için yapılması gereken ıslahatın esasları maddeler halinde şöyle belirtilmiştir:

- 1- Değişik fakültelerdeki kütüphaneler birleştirilmeli ve aynı kat üzerinde özel bir "pavyon" şekline sokulmalıdır.
- 2- Kütüphane, Darülfünun'un halen öğrenim gören öğrencilerine ve mezunlarına hizmet için açık bulundurulmalıdır.
- 3- Değişik kısımları birleştirilmiş olan kütüphanenin bilimsel bir metot çerçevesinde düzenlenmesi ve Darülfünun Divanı'nca kabul edilmiş bilimsel sınıflandırma esas alınarak kayıtların ona göre tertip edilmesi.
- 4- Kütüphane ve darülmesai arasındaki farkın tamamen açıklanıp, ayırt edilmesi.
- 5- Kütüphane düzeyinin bilimsel gelişmelere uygun bir durumda tutulması.

Bu esaslar çerçevesinde kaleme alınmış olan Darülfünun Kütüphanesi'ne ait dahilî nizâmnâme lâiyhası ise ekte sunulmuştur. Nizâmnâmenin hazırlanış gerekçeleri arasında en dikkat çeken, fakültelere ait kütüphanelerin birleştirilmek istenmesidir. Oysa bilimin giderek analitikleşmesinin bir sonucu olarak Darülfünun'da 1335-1336/1916-18 ders yılından itibaren fakülteler kendi kütüphanelerini oluşturmuşlardı. Nitekim nizâmnâme lâiyhasında yer alan ve fakülte kütüphanelerini birleştirmeyi hedefleyen düşüncenin, daha sonraki yıllarda uygulamaya konulmadığını görüyoruz. Nitekim, daha sonraki tarihlerde İstanbul Darülfünunu Kütüphanesi, 17 Ağustos 1999'deki Marmara Depremi'ne kadar İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi olarak kullanılan binada bulunan kütüphane ile bu kütüphaneye bağlı bir şube olan ve o tarihte Haydarpaşa'da bulunan Tıp Fakültesi'ndeki kütüphaneden oluşmaktaydı "*Bayezid civârında eski Medresetü'l-kuzât binâsı dahilindeki umûmî kütübhâne ile Haydarpaşa'da Tıbb Fakültesi dâhilindeki şu 'beden müteşekki'*" durumdaydı (İstanbul Darülfünunu 1926-27 Talebe Rehberi: 17; İstanbul Darülfünunu 1927-28 Talebe Rehberi: 15). Ayrıca lâiyhada yer alan gerekçeler arasında, Darülmesai ve kütüphane arasındaki farkın belirginleştirilmek istenmesi de önemlidir. Fakültelerde öğrencilerin kişisel çalışmalarını desteklemek amacıyla, dönemin enstitüsü sayılabilecek darülmesaiyerin kurulmasının ve fakültelerde mevcut kitapların darülmesai kütüphanelerinde toplanıp, tasnif edilmeye başlanmasının, lâiyhanın yazılmasında başka bir gerekçe oluşturabileceğinin ihtimal dahilinde olduğu düşüncesindeyiz. Bina ile ilgili bilgilere tarihçe kısmında değinildiğinden ve bu konu lâiyhada yeterince ayrıntılı biçimde ele alınmadığından, layihayı Tanım ve Yönetim, Personel, Koleksiyon, Bütçe ve Okuyucu başlıkları altında incelemenin yerinde olacağına inanıyoruz.

Tanım ve Yönetim

Lâiyhada "*İstanbul Darülfünunu Kütübhanesi*" başlığı altında yer alan tanıma göre, İstanbul Darülfünunu Kütüphanesi, İlahiyat, Hukuk, Edebiyat, Fen ve Tıp fakültesi kütüphanelerinden oluşmaktadır. Ayrıca kütüphane, basma ve yazma eserler göz önüne alınarak iki kısma ayrılmıştır (madde: 1-3). Lâiyhaya göre, kütüphane yönetim bakımından İdare Meclisi, kütüphane memuru, iki memur muavini ve bir katipten ibaret kabul edilmiş, ayrıca dört hademe de görevlendirilmiştir (madde: 4-5).

Lâiyhaya göre İdare Meclisi, her fakültede Müderrisler Meclisi tarafından atanan birer müderrisle, Darülfünun Emaneti tarafından atanan bir kişiden ve kütüphane memurundan oluşmaktaydı. Öte yandan aşağıda belirtilen işlerin incelenmesi ve onayı için kararların "*ekseriyyet-i basit*" yani salt çoğunlukla alındığı İdare Meclisi'nin onayı gerektiği belirtilmiştir: 1-Kütüphane memurunun her

sene düzenlediği, genel olarak yapılan faaliyetleri bildiren ve 14. maddede dile getirilen icraat raporu 2-Kitap satın alınması ve abone olunacak yayınların bedelleri, ciltleme masrafları ve diğer çeşitli masraflara yönelik olarak 30. maddede ele alınan bütçe düzenlenmesi 3. maddede belirtilen kütüphane memurunun yerleştirme sistemi ve düzenleme “*tertib ve tanzim*” konularında yapacağı esas ve değişiklikler 4-Kütüphane binasında yapılacak inşaat çalışmaları ve dönecek tesisatla ilgili teşebbüsler 5-Kütüphanenin diğer kütüphaneler ve kurumlarla yapacağı ortaklık ve ayrılma teşebbüsleri 6- Kütüphane tarafından kitaplarla ilgili olarak yapılacak bütün teşebbüsler (madde: 6-11).

Bu kadro içerisinde Kütüphane Müdürü’nün bulunmaması, dikkat çekicidir. Lâyhada Kütüphane Müdürü’nün kütüphane yönetimi içerisinde yer almasının sebebi, Kütüphane Müdürü’nün görevlerinin Kütüphane Memuru’na aktarılması, müdür seviyesine çıkarılmış olması ile izah edilebilir. Bu şekilde Kütüphane Müdürlüğü ortadan kaldırılırken, idarî boşluğun doğmasına da izin verilmemiş olacaktı.

Darülfünun Emîni tarafından atanacağı ifade edilen Kütüphane Memuru’na ilmi, idarî ve teknik bakımlardan önemli sorumluluklar verildiği görülmektedir. İdare Meclisi kararlarını uygulamanın yanı sıra, kendine bağlı bütün görevlilerin çalışmalarını düzenleme görevi kendisine verilmiştir. Kütüphanenin bütçesini uygun biçimde harcamak, “*Müfredât-ı Defter*”deki (Envanter’deki) kayıtları “*Tertib-i Defter*”e (Kataloga) kayd etmek ve her sene sonunda kütüphanenin durum ve konumunu belirten “*Mesâ’î ve Ücûrât Raporu*” düzenlemek de onun görevleri arasında yer almıştır. Bundan başka kütüphane ile ilgili resmî yazıların, gerekli durumlarda mütalaa eklenerek İdare Meclisi’nden geçmesi şartına rağmen, Kütüphane Memuru tarafından yazılacak olması da, yönetim açısından Kütüphane Memuru’nu önemli bir konuma getirme amacını taşımaktadır. Lâyihayı bir Kütüphane Memuru’nun hazırladığı göz önüne alırsa, söz konusu yetkiler normal karşılanabilir. Bu bağlamda Kütüphane Memuru’nun seviyesi önem kazanmaktadır (madde: 12-17).

Ancak İstanbul Darülfünun’u Kütüphanesi’nin 1926-27 senesi itibarıyla kadrosunun Müdür Fehmi Edhem Bey idaresinde kütüphane memurları Receb Ferid Bey, Sabri Bey, Salih Bey, Yervanit Efendi, Fuad Bey, Alaeddin Bey olmak üzere 7 kişiden oluştuğu görülmektedir. Bu da layihada arzulanan yönetim biçiminin gerçekleşmediği olarak yorumlanabilir (T. C. Devlet Sâlnâmesi, 1926-1927: 333) .

Öte yandan Kütüphane’nin bürokratik bakımdan önemli belgeleri ise “*evrâk-ı müsbite*” adı altında ele alınmıştır. Bu belgeler: 1-Kütüphaneye girişleri sağlanan eserler hakkında düzenlenen tesellüm ilmuhaber suretleri 2-Makbuz İlmuhaberi 3-Kütüphane’den çıkışları sağlanan eserlerle ilgili olarak düzenlenen mazbata suretleri 4-Müfredât ve Tertib (Envanter ve Katalog) Defterleri 5-Meclis-i İdare kararları 6-Emirler, yazı (tahrirat) ve müsveddeler. (madde: 58). Son olarak

nizâmnâme lâyihasının Darülfünun Divanı tarafından onaylandıktan sonra yürürlükte olacağı belirtilmiştir.

Personel

Tanım ve Yönetim başlığı altında değindiğimiz gibi, İdare Meclisi'ni hariç bırakırsak kütüphane personeli, kütüphane memuru, iki memur muavini ve bir katipten ibaret kabul edilmiş, ayrıca dört hademe de görevlendirilmiştir.

Lâyhada Kütüphane Memuru'nun eğitim düzeyi ile ilgili maddeler yer almaktadır. Bununla beraber onun yardımcısı konumunda, fakat sorumluluk bakımından fark gözetilmeyen memur muavinlerinin, yüksek okul mezunu, bibliyografya bilgisine sahip veya eğilimi olan, ayrıca Fransızca'dan başka bir Avrupa dili bilen, ince ve okunaklı yazı yazabilen kimselerden seçilmesi, Kütüphane Memuru'nun seviyesi hakkında bir fikir sahibi olmamızı sağlamaktadır (madde: 18-22). Kütüphanenin sekreteryası işleri Kütüphane Katibi tarafından yerine getirilecekti (madde: 23-24). Kütüphane temizliği ve güvenliğinin sağlanması, hademelerin göreviydi. Hademelerden birisi dönüşümlü olarak kütüphanede her gece nöbet bekleyecekti (madde: 25). Ancak bu lâyhada Hafız-ı Kütüb yerine Kütüphane Memuru'nun kullanılması, personel açısından olduğu kadar kütüphanecilik tarihi açısından da önemlidir.

Bu bağlamda şurasının altı çizilmelidir ki, "*Kütübhâne Me'muru*", kütüphaneciye daha kamusal bir bakış açısını tanımlamaktadır. Bu kamusal bakış açısı, lâyiha'nın Tevhid-i Tedrisat Kanunu'nun yürürlüğe girdiği tarihten önce hazırlanması açısından dikkate değerdir. Bilindiği gibi, söz konusu kanun eğitimin kurumlarının yanı sıra, kütüphaneleri de tam anlamıyla bir kamu hizmeti haline getirmiştir.

Aslında genel anlamda, Hafız-ı Kütüb'den Kütübhaneye Memuru'na doğru gelişen kamusallaşma süreci, lâyhada belirgin hale gelmiştir denebilir. Bu sürecin başlangıç noktası olarak II. Mahmud döneminde Osmanlı devlet yapısında görülen merkezileşmenin, kütüphanecilik ve kütüphane kurumuna yansıyan izdüşümleri gösterilebilir. Nezaretler dönemi olarak da adlandırılan bu dönemde nezaret adıyla kurulan ilk kurum "*Evkâf-ı Hümayûn Nezâreti*"dir. Bu, aynı zamanda kütüphanelerin bir kamu hizmeti veren kurum olmalarına ve bir merkezden yönetimlerine doğru atılan ilk adım olmuştur. Tanzimat ise, bu merkezileşmenin ivme kazanmasını sağlamış, Islahat Fermanı da bu sürecin uzantısını oluşturmuştur (Öztürk, 1995: 2-9, 68-69; Soysal, I, 1998: 33-34).

II. Abdülhamid döneminde Maarif Nazırı Münif Paşa'nın çabaları ile 1881 tarihinde ilk resmî talimatname yürürlüğe konulmuştur. Bu talimatname hükümlerinden II. Abdülhamid'in izlediği eğitim politikası doğrultusunda, vakıf kütüphanelerinde görev yapacak personelin seçimi, kitapların muhafazası, kata-

logların hazırlanması ve hizmete açık tutulması görevinin Maarif Nezareti'ne verildiği açıkça görülmektedir (Öztürk, 1995: 395-96; Cunbur, 1960: 33-5).

Vakıf kütüphanelerine yönelik bu gibi düzenlemelerin yanı sıra, daha önceki Darülfünun kurma teşebbüslerindeki devamlılık arz etmeyen karar ve girişimleri hariç tutarsak, 1869 Maarif-i Umumiye Nizamnamesi Darülfünun'un ve kütüphanesinin başından beri Maarif Nezareti'ne bağlı kalmasını sağlamış, bu da Darülfünun Kütüphanesi'nde görev yapan kütüphaneciyi devlet memurluğu kapsamına sokarak kamusal alan içerisinde bulundurmıştır.

Personeli ilgilendiren diğer bir konu da çalışma saatleridir. Nizâmname lâyihasında, kütüphanenin çalışma saatleri "*Vakt-i Mu'ayyen*", 09:00-16:00 arası olup, Cuma ve resmî tatiller kütüphane kapalı bulunmaktadır. Ancak Darülfünun Emmini'nden alınan özel izinle tatil günleri kütüphaneye girilebilmektedir. Bu durumda söz konusu özel izne sahip bir kimseye kütüphaneyi kimin açıp kapayacağı ise lâyihada belirtilmemiştir (madde: 38-39).

Koleksiyon

Kütüphanenin "*tertib ve tanzîmi*", ya da yerleştirme düzeni ve sistemi, Darülfünun Divanı tarafından kabul edilip, onaylanan bilimsel sınıflandırmaya uygun olarak düzenlenecekti. İşlem sırasına göre her kitap, önce Müfredat Defteri'ne genel sıra numarası, Tertib Defteri'ne tertib numarası verilerek kaydedilecekti. Bundan sonra fişleri yazılarak kutularına konulacaktı. Bundan başka süreli yayınlar için Mecmua Defteri, sayıları sona eren süreli yayınlar için Kuyudat Defteri'nin de tutulduğu görülmektedir. Lâyihada Tertib Defteri'nin zeyilleri ile birlikte basılmasına dair madde bulunması da, araştırmacılar için önemli bir hizmet olarak görünmektedir (madde: 26-29).

Koleksiyona dahil olan her yeni eser, günü gününe kayd edilecek, fişler Alfabetik ve Sistematik olarak düzenlenecekti. Ayrıca kütüphanenin üç ayda bir "*yoklamaya*", yani sayıma tabi tutulması öngörülmekteydi. (madde: 19-20). Kütüphane mührü, kitapların başında ve sonunda olacak, kitapların başında olan Kütüphane mührü yazar adının sağında olacaktı. Ayrıca, kitapların başına ve yazar adının soluna etiket mührü basılacak ve kırmızı renkte olacaktı. Bu etikette yer alacak olan Müfredat Defteri'ndeki umum sıra numarası ve Tertib Defteri'ndeki tertib (yer) numarası siyah, tertib işareti ise kırmızı renkte yazılacaktı (madde: 27). Koleksiyon, Darülfünun Divanı tarafından kabul edilen bilimsel sınıflandırmaya uygun olacak, süreli yayınların son nüshaları Mütalaa Salonu'nda teşhir edilecekti (madde:26).

Kütüphane için temin edilen eserlerin ya da lâyihada belirtildiği gibi "*İdkâlâr*"ın, Maarif Vekaleti kitaplarından, doktora tezlerinden, bütçede ayrılan ödenekle satın alma yoluyla, bağış ile "*metrûkât*" ve değiş tokuş yoluyla sağ-

landığı görülmektedir. Kütüphaneye eser temini bakımından dikkat çeken bir husus da, doktora sınavını verenlerden 50 adet tez alınmasıdır. Kütüphane için istenen rakamın yüksek tutulma sebebinin, diğer darülfünunlarla tez değişimine yönelik olduğu açıklanmıştır. Ayrıca 100 ciltten fazla kitap bağışında bulunanların, okuma salonuna adının yazılı olduğu bir levhanın asılması düşüncesi de kitap bağışlamaya bir teşvik olarak lâyhada yer almıştır (madde: 31-37).

İstanbul Darülfünunu'na bağlı fakültelerin kütüphanelerinde istifade edilecek kitapların sayısı hakkında Maarif Vekaleti tarafından yapılan bir istatistikte bazı bilgilere rastlanmaktadır. Buna göre, 1339-40/1921-22 ders yılında Fen Fakültesi Kütüphanesi'nde Türkçe ve yabancı dillerde olmak üzere toplam 2.339 kitap bulunmaktadır. Tıp Fakültesi Kütüphanesi'nde 3.225, Hukuk Fakültesi Kütüphanesi'nde 15. 659 kitap, Edebiyat Fakültesi Kütüphanesi'nde ise biraz daha ayrıntıya girilmiş ve kitap sayısı 14. 685 eser ve 22. 359 cilt olarak belirlenmiştir (T. C. Maarif Vekaleti 1339-1340 İhsaiyat Mecmuası, 1341: 9, 14-15, 20-21, 29).

Fakülte kütüphanelerinde kitap sayısı böyleyken, lâyihanın yazılış tarihinden kısa bir süre sonra, 1924 yılının Mayıs ve Haziran ayında alınan iki Heyet-i Vükela kararıyla Yıldız Kütüphanesi'nin Darülfünun'a devrine karar verilmiştir (Çavdar-Türkmen, 2001:641). Bu devirle birlikte, Cumhuriyet döneminde 1926-27 senesinde İstanbul Darülfünunu Kütüphanesi'nde mevcut ve kayda geçirilmiş kitapların sayısı, 88. 530 basma, 17. 817 yazma eser olmak üzere toplam 106. 347 sayısına erişmiştir (T. C. Devlet Sâlnâmesi, 1926-1927: 333).

Bütçe

Darülfünun Kütüphane Bütçesi için ayrılan ödenek, kitap satın alımı ve abone bedelleri, ciltleme masrafları ve bunların dışındaki diğer masraflara ayrıldığı görülmektedir ki bunlar, kütüphanenin rutin harcamaları olarak bilinmektedir (madde: 30). Yaklaşık olarak bu nizamnamenin kaleme alındığı tarihlerde düzenlenen ve Mart 1341-Şubat 1342 [Mart 1925-Şubat 1926] tarihlerini içine alan Darülfünun bütçesine göre; 1341 mâli senesinde Darülfünun'u oluşturan Tıp, Hukuk, Edebiyat, Fen ve İlahiyat fakülteleri ile Eczacı ve Dişçi mekteplerine ayrılan ödenek 4. 141. 298 liradır. Aynı bütçenin Darülfünun giderlerine ayrılan bölümünün birinci kısmında, Darülfünun Kütüphanesi'nin kadrosu, bir kütüphane müdürü ile ona bağlı 7 hafız-ı kütübden oluşmaktadır ve bunlar için ayrılan senelik tahsisat 2. 090 liradır. Mevcut kadroya eklenmesi düşünülen yeni hafız-ı kütübün senelik 900 lira maaşıyla birlikte toplam 2.990 lira olarak belirlenmiştir. Yine giderler bölümünün fakültele ayrılan kısmında, kütüphane ve kadrolarla ilgili bir bilgi bulunmamakta, sadece fakültelerin mecmua masrafları belirtilmektedir. Bu kısımdaki kayıtlara göre, lira olarak fakültelerin senelik

mecmua masraflarına ayrılan ödenek: Edebiyat ve Fen fakültelerinin her biri için 10.000, İlahiyat Fakültesi için 5.000, Hukuk Fakültesi için 1.000 ve Tıp Fakültesi için 2.000 lira olmak üzere toplam 28. 000 liradır. Bununla birlikte giderlere ayrılan bölümün ortak giderlere ayrılan üçüncü kısmında, Darülfünun'un ve bütün fakültelerin toplam kırtasiye ve kütüphaneye ayırdıkları ödenek senelik 10. 000 lira olarak gösterilmiştir. Değişik kitap ve risaleler için ayrılan ödenek ise yine senelik olmak üzere 37.000 lira olarak belirlenmiştir. (Bk. T. C. *Dârülfünûn 1341 senesi Bûdcesî*, 1340: 20, 22, 23, 26, 29).

Okuyucu

Kütüphane'den yararlanma ya da özgün ibaresiyle "*Mütâla'a*" konusunda en belirgin özellik, İstanbul Darülfünunu Kütüphanesi'nin halka açık bir kütüphane olmayıp, idarî ve akademik personel, öğrenci ve mezunlar ile fakülte reislerine münhasır olmasıdır. Bundan başka "*Mütâla'a Salonu*"nda uyulması gereken kurallar, araştırmacıya verilen kitabın zarar görmemesinin zağlanması, alınan kitabın zamanında iadesi, alınacak kitap sayısı, hangi eserlerin araştırmacıya verilemeyeceği, kitapları araştırmacıya verirken iare tarihini belirten bir makbuz (fiş) alınması, kaybedilen ya da hasar verdirilen kitapların tazmin edilmesi gibi konular da mütalaa kapsamında ele alınmıştır (madde: 40-56). Okuyucunun kitaplarındaki ihtiyatlı bir biçimde yararlanması da koruma bağlamında bahis konusu edilmiştir. Buna göre, okuyucu yararlandığı kitapların cilt ve yapraklarını örselemeyecek, mürekkep damlatmayacak ve yalnızca memurun izin verdiği kitaplardan istinsah ya da kopya yapabilecekti. Bundan başka bir okuyucu, kütüphanede gün boyunca yararlandığı kitabı iade etmek zorundaydı, eğer kitaptan birkaç gün daha yararlanmak isterse, kitap kendisi için kütüphanede özel bir yerde rezerve edilecekti. Elbette diğer okuyucuları engelleyecek biçimde kütüphanede yüksek sesle konuşmak ve tartışmak yasaktı (madde: 43-47).

Darülfünun kütüphanelerinin sorumluluğu müderrise verilmiş, müderrise Kütüphane Memuru tarafından makbuz karşılığı verilen kitaplar da yine müderrisin sorumluluğunda kabul edilmiştir (madde: 57).

Sonuç

Sonuç olarak İstanbul Darülfünunu Kütüphanesi'ne ait dahili nizâmname lâyihası ya da tasarısı, hazırlanış tarihi (1924) bakımından önemlidir. Hukuk Fakültesi Kütüphane Memuru'nca hazırlanan lâyiha, dar anlamda kütüphanenin Darülfünun'un eğitim hayatındaki yerinin anlaşılması açısından önemlidir. Öte yandan daha geniş anlamda bir yüksek eğitim kurumunda bir bilgi kaynağı olarak

kütüphanenin yeri ve öneminin tarihsel gelişim süreci içerisinde tespit edilmesi gibi bir amaca hizmet etmesi yönüyle dikkate alınmaya değer bir içeriğe sahip olduğu görüşündeyiz. Bu geniş perspektif açısından bakıldığında, üniversitede bilgi kaynaklarının en başta geleni olan kütüphanelerin, üniversitelerin tarihsel süreç içerisindeki gelişimlerinde doğrularının ve yanlışlarının belirlenmesinin, bilimsel geleneğe dayalı ve özgün bir bilgi politikası geliştirilmesine de yardımcı olacağı düşüncesindeyiz.

Elbette öncelikle çalışmamızın konusunu oluşturan lâyiha, kütüphanecilik tarihinin genel sürecinde nereye oturmaktadır? sorusunu cevaplandırmaya çalışmak doğru bir yaklaşım olacaktır. Genel olarak düşünüldüğünde, Maarif-i Umumiye Nizamnamesi'nin yayımlanması ve buna bağlı olarak Darülfünun Kütüphanesi ile vakıf kütüphaneleri arasındaki ayrımın belirginleşmesi bir bakıma bu sorunun cevabı olacaktır. Maarif-i Umumiye Nizamnamesi'nin yayımlanmasına kadar olan süreçte en önemli gelişmeyi, II. Mahmud döneminde vakıf kütüphanelerinin kamu hizmeti haline getirilmesi yolunda atılan bir adım olarak Evkaf-ı Hümayun Nezareti'nin kurulması oluşturur.

1869 Maarif-i Umumiye Nizamnamesi ise, kütüphaneleri eğitim ile ilişkilendirmiştir. Darülfünun Kütüphanesi'nin kurulmasına yönelik maddelerin bu nizamnamede yer alması da bu çerçevede düşünülebilir. Zira bu durum, onu vakıf kütüphanelerinden ayıran kesin bir çizgidir.

II. Abdülhamid döneminde ise, 1881 tarihinde yürürlüğe giren ilk resmî talimatname ile vakıf kütüphanelerinde görev yapacak personelin seçimi ve kütüphane ile ilgili bazı işlerin Maarif Nezareti'ne verilmesi, genel anlamda merkeziyetçiliği biraz daha belirgin hale getirmiştir.

Öte yandan II. Meşrutiyet dönemi, İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin (Fırkası), 1911'den itibaren "*Osmanlıcılık*" ilkesine dayalı görüşünü "*Milliyetçilik*", yani "*Türkçülük*" ilkesine doğru kaydırması sonucu, cemiyet programında dile getirilen ve özde ideolojik bir yaklaşımla ele alınan "*Millî Kütüphane*" kavramının ortaya çıkışına şahit olmuştur. Bundan başka, İstanbul kütüphanelerine dönük çalışmaların yoğunlaşmasıyla da ilgi çeken bir dönemdir. Bu çalışmalar arasında Ahmed Zeki Bey'in "*takrîr*"i önemli bir yer tutar (Soysal, 1998: 19-20; Soysal, I, 1998: 36-37).

Biz bu noktada genel bir değerlendirme yapıp, lâyihanın yazıldığı tarihe, daha doğrusu Cumhuriyet'e gelmek istiyoruz. Aslında, Hamid Zübeyir Koşay'ın da belirttiği gibi, vakıf kütüphanelerinde bulunan kitaplar, çoğunlukla Osmanlı skolastiğinin kitaplarıydılar. Daha açık bir ifadeyle medrese eğitim sistemine hitap eden kitaplar durumundaydılar (Erünsal, 1990: 416-17).

Zamanın Vakanüvisi ve bir medreseli olan Mehmet Lütfi Efendi'nin (1815-1907), 1857'de Maarif-i Umumiye Nezareti'nin kurulması üzerine kaleme aldığı şu satırlar da bu durumu açıkça ortaya koymaktadır "*Milyonlarca efrâd-ı İslâmiyyenin şerâ'it-i dîniyye ve ledünniyye ve ahkâm-ı dünyeviyesi hep o*

medâris-i ilmiyye mahsûlüdür. Şimdilere kadar talim ve ta'allüm olunan ve elden ele tedâvül eden nice binlerce kütüb ve resâ'il mezkûr medreselerden hâsıl olmuştur" (Unat, 1964: 21).

Halbuki Maarif-i Umumiye Nizamnamesi'nin kurmayı amaçladığı eğitim sistemi, medrese eğitim sisteminin üzerinde durduğu dîni "ulûm" dan ziyade "fünûn"u amaçlamaktaydı. Darülfünun'u ve kütüphanesini ortaya çıkaran düşünce de budur. Bu yüzden Maarif-i Umumiye Nizamnamesi vakıf kütüphanelerinin yönetimini üzerine almakla yükünü ağırlaştırmış durumdaydı. Aslında temel sorunun, Tanzimat sonrası Osmanlı devlet yapısında ortaya çıkan iki başlılık olduğu söylenebilir.

Bu durumun uzun süre anlaşılammış olması iki başlılığı devam ettirmiş, bu yüzden vakıf kütüphaneleri Maarif Nezareti ile Evkaf-ı Hümayun Nezareti arasında el değiştirmiş, nihayet 1911 senesinde her iki nezaret tarafından yapılan bir devir-teslim protokolü ile 1882 yılında Bayezid'de kurulan "*Kütübhâne-i Umûmî*" hariç olmak üzere Evkaf-ı Hümayun Nezareti'ne devredilmişler ve Cumhuriyet dönemine bu şekilde girilmiştir (Öztürk, 1995:398).

Öte yandan Darülfünun Kütüphanesi'nin doğrudan Maarif Nezareti'ne bağlı olarak kurulmuş olması, onu bu sürecin dışında tuttuğunu daha önce belirtmiştik. Nitekim, 1869 Maarif-i Umumiye Nizamnamesi'nde Darülfünun Kütüphanesi'nden "*umûm*"un "*evkât-ı mu'ayyenede*" yararlanmasına imkan veren esneklik olmasa da, lâyhada belirtildiği gibi kütüphaneye Darülfünun'la ilişkisi bulunanlar dışında kimse kabul edilmemektedir. Bu sebeple, lâyihanın yazılmasına gerekçe oluşturan ve onun belkemiğini oluşturan temel kurgulama, üniversite ölçeğinde bir merkez ihtisas kütüphanesi düşüncesi üzerine oturmıştır.

Yine Lâyhada geleneksel "*Hâfiz-ı Kütüb*" yerine "*Kütübhâne Me'mûru*"nun kullanılması, personel açısından önemli olduğu kadar, yönetim açısından da önemlidir. Zirâ, lâyhada bir kütüphane müdürü yoktur, onun yetkilerini devr almış bir güçlü bir "*Kütübhâne Me'mûru*" vardır. Bu durum, lâyihayı bir kütüphanecinin hazırladığı göz önüne alındığında, normal karşılanmalıdır. Ancak, belirtilmesi gereken bir durum da, "*Hâfiz-ı Kütüb*"ün Cumhuriyet'e gelinceye kadar adının değişmemesine rağmen, içerik bakımından çoktan beri memurlaşmış olduğu gerçeğidir. Hukuk Fakültesi Kütüphane Memuru, bu değişimin isim babası olmuş ve "*Hâfiz-ı Kütüb*"ü "*Kütüphane Me'mûru*" yapmıştır.

Bina, bütçe, okuma salonu, kitap ödünç verilmesi, çalışma saatleri gibi konular kütüphanenin kapsamına göre lâyhada belirtilmiştir. Ancak ödünç kitap verilmesi, bu lâyhada olduğu gibi, ilk resmi talimatnameden bu yana üzerinde titizlikle durulan bir konu olmuştur. Zaten layihada okuyucu ile olan ilişki de kitap üzerine odaklı görünmektedir. Kütüphanedeki kayıt sistemi ise, ayrıntılı bilgi verilmesine rağmen demirbaş kaydını içeren ve kitapların genel sıra numarası ile kayd edildiği Müfredât Defteri (Envanter) ile kitaplara kütüphanedeki yer-

leştirme sistemine göre verilen numaraların yazıldığı Tertib Defteri (Katalog) gibi ikili bir sisteme sahiptir. Fişler ise Alfabetik ve Sistematik olarak düzenlenecekti.

Sonuç olarak elimizdeki lâihanın, gerçekleşme imkanı bulmasa bile, Osmanlı tecrübesini yaşamış bir Kütüphane Memuru'nun bakış açısını yansıtmaması bakımından önemli bir belge olduğu düşüncesindeyiz.

Kaynakça

- Arslan, Ali (1995). *Darülfünun'dan Üniversite'ye*. İstanbul: Kitabevi Kitabevi.
- Arslan, Ali (1998). "Türkiye'de Üniversitenin Kuruluşu ve Yönetimindeki Değişiklikler (1869-1946)", *Yeni Türkiye*, 4 (23-24): 408-31.
- Arslan, Ali (1999). "Osmanlı Darülfünunu", *Osmanlı*, c. V, Ankara: 1999.
- Cunbur, Müjgan (1960). "Münif Paşa ve Kütüphanelerin Yönetimiyle İlgili İlk Resmi Talimatname", *Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni*, XIII (1-2): 28-35.
- Çavdar, R. Tuba (1995). *Tanzimat'tan Cumhuriyete Kadar Osmanlı Kütüphanelerinin Gelişimi*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi) İstanbul, İstanbul Üniversitesi.
- Çavdar, R. Tuba-Türkmen, Hüseyin, 2001. "Yıldız Sarayı Kütüphanesi", *Osmanlı Dünyasında Bilim ve Eğitim*, İstanbul: İslam Tarih, Sanat ve Kültür Araştırma Merkezi.
- Darülfünun Edebiyyât Fakültesi 1334-1335 Talebe Rehberi* (1335), Şehzadebaşı: Evkaf Matbaası.
- "Darülfünun-ı Şâhâne Nizâmnamesi", *Dersaadet* 1326, s. 1-9 (küçük bir broşür halinde yayımlanmıştır).
- Ersoy, Osman (1962). "Kütüphaneciliğimizle İlgili Belgeler", *Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni*, XI (3-4): 22-28.
- Erünsal, İsmail (1990). *Kütüphanecilikle İlgili Osmanlıca Metinler ve Belgeler II*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Basımevi.
- İstanbul Darülfünunu 1339-1340 Talebe Rehberi* (1339), İstanbul: Matbaa-i Amire.
- İstanbul Darülfünunu 1926-1927 Talebe Rehberi* (1926-27), İstanbul: Yeni Matbaa.
- İstanbul Darülfünunu 1927-1928 Talebe Rehberi* (1927-28), İstanbul: Yeni Matbaa.
- Kökü, Elif (2001). *Türkiye'de 1960 Sonrasında Kütüphanecilikte Yenilikler*, Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları.
- "Maarif-i Umûmiye Nizâmnamesi", *Düstür*, Cüz'-i sâni, İstanbul 1289, s. 186-219.
- Düstür*, I. Tertib, c. 1, İstanbul 1289, s. 198-204.
- Öztürk, Nazif (1995). *Türk Yenileşme Tarihi Çerçevesinde Vakıf Müessesesi*, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Basımevi.
- Siler, Abdurrahman (1992). *Türk Yüksek Öğretiminde Darülfünun (1863-1933)*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi) Ankara, Hacettepe Üniversitesi.
- Soysal, Özer (1998). *Türk Kütüphaneciliği/ Bilginin Yazgısı*, Ankara: Türk Kütüphaneciler Derneği.
- ___(1998). *Türk Kütüphaneciliği*, I, Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı.
- Unat, Faik Reşit (1964). *Türkiye Eğitim Sisteminin Gelişmesine Tarihî Bir Bakış*, Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Basımevi.
- Türkiye Cumhuriyeti Darülfünun 1341 senesi Bûdcesi* (1340), İstanbul: Evkaf-ı İslamiye Matbaası.
- Türkiye Cumhuriyeti Devlet Sâlnamesi* (1926-27), İstanbul: Matbuat Müdüriyet-i Umumiyesi.
- Türkiye Cumhuriyeti Maarif Vekaleti 1339-1340 Ders Senesi İhsaiyat Mecmuası*. (1341). İstanbul : Matbaa-i Amire.

EK**Dârülfünûn Emâneti cânib-i âlîsi'ne**

Dârülfünûn tahsîlinde müessese kütübhanesinin ifâ edeceği hıdemât gâyet mühim ve işbu hizmetin her zaman hüsn-i sûretle bekâsı elzemdir. Dârülfünûn müdâvimi tahsili esnâsında kütübhaneye merbût ve ikmâl-i tahsîl etdikden sonra oraya muhtâc kalmalı. Esâs fikirlerini kütübhanede ikmâl ve tettebularını dahi orda tevsi etmek mecbûriyyetinde bulunmalı. İşte Dârülfünûn Kütübhanesi'nin ihtiyâca kifâyet edecek teşkilâta mâlik ve me'zûn ve müdâvim bi'l-cümle müntesibine bi-hakkın müfid bir hâlde bulundurulması için ber-vech-i âtî islâhât esâsâtı arz olunur.

- 1- Muhtelif fakülterele â'id kütübhanelerin tevhdî, bir kat üzerinde tercihan husûsî bir pavyon hâlinde bulunması
- 2- Kütübhanenin Dârülfünûn me'zûn ve müdâvim bi'l-umûm müntesibini için küşâde bulundurulması
- 3- Aksâm-ı muhtelifesi tevhdî edilmiş olan kütübhanenin fennî bir usûl dâiresinde tertîb ve tanzîmi ve Dârülfünûn Dîvânı'nca kabûl edilmiş taksîmât-ı ilmiyye esâs ittihâz olunarak kuyûdâtın ona göre tertîbi.
- 4- Kütübhaneye ve Dârülfünûn'î mâhiyetlerinin temâmen tasrîh ve tefrîk olunması
- 5- Kütübhaneye seviyyesinin terakkiyât-ı ilmiyye ile mütenâsib bulundurulması

Esâsât-ı ma'rûzâyâ nazaran tanzîm kılınmış bir nizâmname-i dahili leffen takdîm-i huzûr-ı âlîleri kılınmıştır efendim fî 14 Nisan sene 1340 Hukûk Fakültesi Kütübhaneye Me'mûru

(İMZA)

İstanbul Dârülfünûnu Kütübhanesi

Mâdde-Dârülfünûn Kütübhanesi İlâhiyyât, Hukûk, Edebiyyât ve Fen fakültelerine â'id kütübhaneler ile Tıp Fakültesi kütübhanesinden ibâretidir.

Mâdde-Kütübhaneye iki kısma taksîm olunub biri âsâr-ı matbû'a diğeri yazma eserlere mahsûsdur.

Mâdde-Kütübhaneye a'zamî bir mükemmeliyyet ve adem-i noksânî ile bi'l-cümle âsârın şâyân-ı intihâb olanları cem' ve tertîb ve hüsn-i munâfazasına gayret ve Dârülfünûn müntesibine her dâ'im müfid bir hâlde bulundurmak ile mükellefidir.

Kütübhâne Hey'et-i İdâresi

Mâdde-İlâhiyyât, Hukûk, Edebiyyât ve Fünûn fakültelerinin ulûm ve funûn tertibleri Dârülfünûn Kütübhanesi'nde tevhid edilmiştir.

Mâdde- Dârülfünûn Kütübhanesi hey'et-i idâresi, meclis-i idâresinden, bir me'mûr, iki me'mûr mu'âvini ve bir kâtibden ibâret olup, dört hademesi vardır.

Meclis-i İdâre

Mâdde-Kütübhâne Dârülfünûn Emâneti nezâret-i umûmisindedir. Emânet tarafından verilen ta'limât kütübhâne meclis-i idâresi vâsıtasıyla tatbik ve havâle edilen işleri tezekkür ve müşâvere edilir.

Mâdde-Kütübhâne Meclis-i İdâre a'zâları iki senelik bir müddet için her bir fakülte meclis-i müderrisini tarafından ta'yîn olunan birer müderrisle emânet tarafından ta'yîn olunan bir zâtdan ve kütübhâne me'mûrundan mürekkeb olup müderrislerden biri meclis re'isi intihâb edilir.

Mâdde-Kütübhanenin ihtiyâcâtına yakîn kesb ederek te'mîn-i mükemmeliyyetine çalışmak Meclis idâre'nin akdem vezâ'if ve mukarrerâtı olacaktır.

Mâdde-kütübhâne meclis-i idâresi emânetin tasvibine arz etmek üzere kütübhanenin dahilî ta'limâtnamesini tertib veya tashih, me'mûr, mu'âvinleri, kâtib ve hademeleri intihâb ve inhâ eder.

Mâdde-Ber-vech-i âfî mukarrerâtın emr-i tedkik ve tasdikî için meclis-i idârenin iktirân-ı re'yi lâzımdır.

10.1-kütübhâne me'mûrunun her sene tertib ettiği umûmî ve icrâât raporu (14. mâdde)

10.2-Kütüb mübâya'âtı ve abone bedelâtı, masârif-i teclîdiyeye ve masârif-i müteferrikasına bûdcenin sûret-i taksimi (30. Mâdde)

10.3-Kütübhâne me'mûrunun tertib ve tanzim husûsâtında yapacağı esâs ve tebeddülleri (26. Mâdde)

10.4-Kütübhâne binâsında yapılacak inşâât ve te'sîsât teşebbüsleri

10.5-Kütübhanenin diğer kütübhâne ve mü'esseselere karşı girişeceği iştirâk ve i'tilâf teşebbüsleri.

10.6-Kütübhâne tarafından yapılacak bi'l-umûm kitâb teşebbüsâtı

Mâdde-Kütübhâne meclis-i idâresi ayda bir kerre tabî'î olarak ve lüzûmunda re'is-i meclis tarafından yapılacak da'vet üzerine fevkalâde ictimâ' eder. Bir mes'ele hakkında karâr ittihâz olunabilmesi için meclis-i idâre a'zâlarından kütübhâne me'mûrundan gayri üç a'zânın bulunması şarttır. Karâr ekseriyyet-i basit ile verilir.

Kütübhâne Me'mûru

Mâdde-Me'mûr Darülfünûn Emâneti tarafından intihâb ve ta'yîn olunur.

Mâdde.-Me'mûr kütübhanenin idâre-i umûmisinden yani ilmi, idârî ve teknik nokta-i nazardan kütübhaneyi muntazam ve müdâvimine hâdim bir hâlde bulun-

durmak ve kütübhânedeki âsâr, eşyâ ve e(v)râk-ı müsbitenin hüsn-i muhâfazasından, sirkât ve hasardan vikâye edilmesinden mes'ûl olup mükeffildir.

Mâdde-Kütübhâne me'mûru vazîfe-i me'mûresini işbu nizâmname mevâdının tessebbüt ettiği hutût dâ'iresinde ifâ eder Şöyle ki (mâdde 6) mücibince emânetin ta'limâtını tatbîka (mâdde 10) mücibince tessebbüt edilmiş olan meclis-i idâre mukarrerâtını infâz eder, diğer bi'l-cümle me'mûrların mesâ'î ve harekâtını tanzîm ve vazîfelerini tessebbüt eder. Kütübhâne tertibâtını tanzîm, Müfredât-ı Defter (Envanteure)'deki münderecâtı Tertîb Defter (Catalogue)'ına kayd eder. Kütübhânenin bûdce tahsîsâtını tevzi'ât dâiresinde sarfına dikkat eder. Her sene-i dersiyye nihâyetinde kütübhânenin hâl ve vaz'iyetine dâ'ir umûmî mesâ'î ve ücûrât raporu tanzîm ve tedkîk ve tasdik olunmak ve fakültelelere tevzi edilme üzere Meclis-i İdâreye verir. Her ay kütübhâneye giren âsârın matbû cedvellerinden mikdâr-ı kâfî müderrislere taksîm edilmek üzere Dârülfünûn Emâneti'ne gönderir.

Mâdde-Kütübhâne Me'mûru'nun Emânet'e takdîm edeceği resmî tahrîrât ve vesâ'ik meclis-i idâreye geçer ve meclis-i idâre bu mukarrerâta kendi mülâhazasını leff eder.

Mâdde-Me'mûr ayda bir mu'âvinlerle kâtibi ictimâ'a da'vet ederek Kütübhâne umûrunun tatbikâtına müte'allik husûsâtı tezekkür eder.

Mâdde-Me'mûrun me'zûnen gaybûbeti takdîrinde vekîli mu'âvinlerden ve Meclis-i İdâre'nin inhâ etdiğini Emânet ta'yîn eder.

Me'mûr Mu'âvinleri

Mâdde-Me'mûr mu'âvinleri kütübhânenin idâre-i umûmîsine, âsâr, eşyâ ve evrâkın muhâfazası husûsunda me'mûra mu'âvenet ederler. Mes'uliyette müşterek olup mükeffildirler.

Mâdde-Me'mûr mu'âvini kütübhârede mevcûd bi'l-umûm matbû' kitâbları, yazma âsârı (Manuscript) levhaları, haritaları ve resimleri ve âsâr-ı atıkaya Müfredât-ı Defterde mukayyed bulundurlar. Yeni giren âsârın günü gününe kayd ederler fişleri (numune 8) hurûf-ı hecâ (Alphabetique) ve müretteb (Methodique) sûretinde tahrîr ve tanzîm ederler. Aranılan âsârı tertîblerden çıkarırlar ve arayanlara verirler. Sûret-i isti'mâline nezâret ederler (5. numûne) mecmu'a (numûne 9) ve teclîd (numûne 6) defterlerini tutarlar ve makbûzları (numûne 7) tanzîm ederler.

Mâdde-Me'mûr ve mu'âvinler kütübhâneyi üç ayda bir yoklama ederler. Dâ'imî sûrette kütübhâneyi nezâretde bulundurmak için vakt-ı mu'ayyende kütübhârede isbât-ı vücûd ederler.

Mâdde: Me'mûr mu'âvinleri ve kâtib âlf tahsîli ikmâl etmiş kitâbiyyât ilmine (Bibliographa) vukûf veya istidâdı olan Fransızca'dan diğer bir Avrupa lisâni bilen ince ve okunaklı temiz yazıya mâlik bulunanlardan intihâb olunur.

Mâdde-Me'mûrluk açılınca nihâyet bir sene mu'âvinlik vazîfesini ifâ etmiş

olan me'mûr mu'âvini doğrudan doğruya me'mûr ve yerine nihâyet bir sene kâtiblik vazifesini îfâ etmiş olan kâtib me'mûr mu'âvini ve onun yerine dahi diğer bir kâtib intihâb ve ta'yîn edilir.

Kütübhâne Kâtibi

Mâdde-Kâtib kütübhâneye ve kütübhânenin meclis-i idâresine â'id defâtir, tahrîrât ve evrâkın kitâbetine ve hüsn-i muhâfazasına me'mûr olup mes'ûliyyetde müşterek ve mükellefdir.

Mâdde-Kâtib kütübhâneye â'id bi'l-umûm yazılacak tahrîrât müsveddelerini derhâl yazar tebyizlerini icrâ ve evâmîr ve tahrîrâtı dosyalarında muntazaman muhâfaza eder. Kütübhâne açık blunduğu müddetçe vazîfesi başında bulunmağa mecbûrdur.

Kütübhâne Hademesi

Mâdde-Kütübhânenin emr-i nezâfeti bi'l-cümle eşyanın hüsn-i muhâfazası ve dahili hıdmat-ı sâ'irenin vakt-i mu'ayyende îfâsı hademelerin vazîfesidir. Her gece hademelerden birisi bi'l-münâvebe kütübhâne bekleyecektir.

Kütübhânenin Tertîb ve Tanzîmi

Mâdde-Kütübhâne Darülfünun Dîvânı tarafından kabûl ve tasdîk olunan fennî taksimâta göre tertîb ve tanzîm edilir. Mecmû'a ve cerâ'id son nüshaları mütâla'a salonunda enzâr-ı âmmeye vaz'edilmek üzere tanzîm olunur

Madde-Kitâbların baş(ın)da mü'ellif isminin sağında ve kitâbların sonunda kütübhânenin mührü basılır. Kitâbların başında mü'ellif isminin solunda etiket mührü kırmızı olarak basılacaktır. İşbu mührün içinde mahall-i mahsûsda Müfredât Defteri'ndeki umûm sıra numarası ve Tertîb Defteri'ndeki tertîb numarasını siyah ve tertîb işâreti kırmızı olarak yazılacaktır.

Mâdde-Her kitâb Müfredât Defteri'ndeki umûm sıra numarasına Tertîb Defteri'nde tertîb numarasına kayd edilir. Fişleri yazılır ve kutularına konulur. Kayd hâricinde hiçbir kitâb bırakılmaz. Mecmû'a, cerâ'id, ve formaların her bir numarasını Mecmû'a Defteri'ne ve cüz'leri hitâm bulmuş olanları Kuyûdât Defteri'ne kayd ve fişleri yazılır. Defterler muntazam ve temiz tutulmak lazımdır.

Mâdde-Tertîb Defteri münderecâtı tab' ve her tab'dan sonra vukû' bulan kuyûdât zeyl olarak ilâve edilir.

Büdce

Mâdde-Kütübhâne bütçesi için ayrılmış olan tahsisât meclis-i idâre kararı ile ben-vech-i âti üç kısma tevzî edilir (10. mâdde)

30.1-Kitâb mübâya'âtı ve abone bedelâtı

30.2-Masârif-i teclidiyye

30.3-Masârif-i müteferrika

Aynı karar istihsâl edilmeksizin bir kısımdan diğer kısma nakl kâbil değildir.

İdhâlât

Mâdde-Darülfünûn Kütübhânesi'ne âsâr ve eşyâ-yı sâ'ire idhâlâtı Ma'ârif Vekâleti kitâblarından, doktora tezlerinden, metrûkât, mübâya'ât, teberru'ât ve mübâdelât sûretiyle icrâ edilir.

Mâdde-Ma'ârif Vekâleti kitâblarından me'mûrun dâ'imâ ma'lûmâtı olması ve bunlardan kütübhâneye celbi husûsunda ta'kîbâtta bulunması lâzımdır.

Mâdde-Kütübhâne idhâlâtının mühim bir kısmı(nı) doktora tezleri teşkil eder. Doktora imtihânını verenler tezlerinden elli adet kütübhâneye terk ederler. Her bir teze mukâbil bir tez almak şartıyla sâ'ir Darülfünûnlara mübâdele edilmek üzere gönderilir.

Mâdde-Teberru' olunan âsâr müteferrik bir hâlde bulunduğu takdirde kuyûdât-ı lâzıme icrâ ve â'id oldukları tertîflere idhâl edilir. Müretteb bir hâlde bulunduğu ve nihâyet yüz cildten fazla olduğu takdirde müteberri'in ismini hâvî bir kütübhâne levhâsı mütâla'a salonunda ta'lik edilir.

Mâdde-Me'mûr her sene evvelden lüzûmu olan kataloglarını tedârük, hey'et-i ta'lîmiyyenin mübâya'asına lüzûm gösterildiği âsârın pusulalarını tedkîk, mükerrerr olanları tefrîk ve mübâya'a edilecek âsârın bir cedvelini tanzîm ederek mübâya'a emri istihsâl edilmek üzere Meclis-i İdâreye verir.

Mâdde- Kütübhânedeki mevcûd âsârın bir kısmı Meclis-i İdâre kararı üzerine diğer bir mü'esseseye mübâdele sûretiyle gönderilir

Mâdde-Terakkiyyât-ı ilmiye ile mütenâsib kütübhâne seviyesinin muhâfazasına, ihtivâ edeceği âsâr i'tibârıyla tezyîd-i servetine me'mûr gayret edeceği gibi yazma ve basma kütübhânedeki bulunması lâzım gelen âsârın tezyîdine hey'et-i ta'lîmiyyenin dahi sarf-ı mesâ'ide bulunması lâzımdır

Vakt-ı Mu'ayyen

Mâdde-Kütübhâne sabâh sâ'at dokuzdan akşâm dörde kadar açık olub Cum'a ve Dârülfünûn'un resmi ta'til olduğu günler kapalıdır.

Mâdde-Kütübhâne kapalı bulunduğu zamân kütübhâneye girmek makâm-i emnâten husûsî ruhsat istihsâline mütevakıftır.

Mütâla'a

Mâdde-Kütübhâne umûmî değildir. Açık bulunduğu müddetçe mütâla'a ve teteb-

bu' sûretiyle kütübhânededen istifâde edenler Dârülfünûn hey'et-i idâre ve ta'limiyyesinden, müte'allimînden, Dârülfünûn me'zûnlarından ve fakülte re'islerinden tahrîri ruhsatını ibrâz edenlerden ibâretidir.

Mâdde-Kütübhâne salonunda yalnız kütübhânedeki âsârı tettebbu' ve mütâla'a maksadıyla bir şahsî pusula (3, 4 numûne) imlâ ederek oturabilir.

Mâdde-Matbû' Tertîb Defteri'nden ve aylık kitâb cedvellerinden birkaç nüsha enzâr-ı âmmeye vaz' edilir

Mâdde-Kitâblar ihtiyâtlı sûrette isti'mâl edilecek cild ve kağıdları örselenmeyerek, mürekkebin damlatılmayacak yalnız me'mûrun müsâ'ade edebileceği âsardan istinsâh etmek ve kopye çıkarmak kâbil olabilecektir.

Mâdde-Bir kitâbı mütâla'a eden aldığı kitâbı yalnız mütâla'a edeceği gün nezdinde hıfz edebilir. Mütâla'ası birkaç gün devâm edeceği bildirdiği hâlde kitâb husûsî bir mahalle vaz' edilir.

Mâdde-Kütübhâne yüksek sesle münâkaşa ve mükâleme ederek mütâla'ayı ihlâl etmek câ'iz değildir.

İ'âre

Mâdde-Dârülfünûn hey'et-i idâre ve ta'limiyyesine bir ay müddetle makbûz mukâbilinde nihâyet on kitâb i'âre edilebilir. Bu mikdârdan fazla kitâba lüzûmu olanlar fakülteleri re'isinden husûsî bir muvâfakatnâme ibrâz etmekle mecbûrdurlar.

Mâdde-Mu'allimîne fakültesi re'isinden aldıkları muvâfakatnâmeyi ve sarîh sûrette adresi mevcûd olan hüviyyet varakasını me'mûra ibrâz ederek on beş gün müddetle ve makbûz mukâbilinde nihâyet üç matbû' kitâb i'âre edilebilir.

Mâdde-Makbûz müddetinin hitâmında aldığı kitâbı i'âde etmeyenlere diğer kitâb i'âre edilmez.

Mâdde-Yazma veya zî-kıymet âsâr, lügât, nüshası mükerrer mükerrer olmayıp dâ'imî sûrette aranılan âsâr, müteferrik formalardan müteşekkîl ğayr-ı mücellid kitâblar, cildleri ayrı olarak tedârük edilmesi kâbil olmıyan kitâblar, levhalar ve haritalar, mecmû'alar i'âre edilmez.

Mâdde-Yazma kitâbların i'âresi fakülte re'islerinden istihsâl olunacak husûsî muvâfakatnâmeye mütevakkıftır.

Mâdde-Makbûzun hitâm-ı müddetinde aynî kitâba tekrâr lüzûmu olan, kitâblar diğer bir taraftan aranılmadığı takdirde makbûzunu tecdid etdirebilir. Şedid lüzûm üzerine me'mûr makbûzun hitâm-ı müddetinden evvel kitâbı talep edebilir. Bu hâlde derhâl kitâbı i'âde etmek lâzımdır.

Mâdde-Makbûz müddetinin hitâmında kitâbın i'âdesini gecikdiren müsta'îre me'mûr tahrîren mürâca'at eder cevâb alamadığı takdirde fakültesi re'isine bildirir.

Mâdde-Me'mûr kütübhanede bulunmadığı hâlde kitâb i'âre edilmez.

Mâdde-Me'mûrların ma'lûmâtı olmadığı hâlde kütübhaneden kitâb çıkarmak memnûdur. Ruhsatsız kitâb çıkarmak dâ'imâ sîrkat add olunur.

Mâdde-l'âre olunan eser derhâl l'âre Defteri'ne müsta'îrin ismi ile hurûc ve duhûl târihlerini kayıd ve i'âre olunan cildin hâline dâ'ir îzâhât verilir.

Mâdde-Zâyi ve hasâra dũçâr edilen âsâr aynen, kâbil olmadığı takdirde kütübhaneye mâl olabileceği fi'âtıyla müsebbibe tazmîn etdirilir.

Dârü'l-mesâ'î Kütübhaneleri

Mâdde-Dârü'l-mesâ'î kütübhaneleri â'id olduğu fakülteadaki müderrisin taht-ı idâresinde olub müderrisi tarafından lüzûm gösterilen âsâr kütübhaneye me'mûrundan makbûz mukâbili müderrise teslûm edilir ve müderris tesellûm etmiş olduğu âsârın hüsn-i muhâfazasından mes'ûl olub defter-i mahsûsuna kayd eder.

Evrâk-ı Müsbite

Mâdde-Kütübhaneye'nin evrâk-ı müsbitesi ber-vech-i âtîdir

- 1- Kütübhaneye idhâlâtı hakkında tanzîm olunan tesellûm ilmühaber sûretleri.
- 2- Makbûz ilmühaberi
- 3- Kütübhaneye ihrâcâtı hakkında tanzîm olunan mazbata sûretleri.
- 4- Müfredât ve Tertîb defterleri.
- 5- Meclis-i idâre mukarrerâtı
- 6- Evâmir, tahrîrât ve müsveddeler

59. Mâdde-İşbu nizâmname Dârülfünûn Dîvânı tarafından tasdik târihinden i'tibâren mer'îdir.